

Съдене без граници

Не е хубаво темите за християнските проповеди да бъдат предизвиквани от събития, които са се случили в обществото; правилно е те да бъдат плод на духовни размисли и търсения, на впечатления от четене на библейски пасажии или духовна литература. Но понякога сме свидетели на такива въпиющи случки, че те просто дразнят човека, предизвикват го да вземе отношение спрямо тях и да ги погледне от християнска гледна точка.

Няма да говоря за сваления самолет над Украйна – тази поредна проява на дивашината на руската мечка, която не знае да прави нищо друго, освен да разкъсва по най-животински начин невинни жетви. И това си струва да бъде коментирано, но то е свързано с много политически страсти и не е редно да става тема на една общност, чиято главна цел е спасението на душата и приближаването до Бога. Още повече, че в нашата страна съществува една телешка любов към Русия и всичко руско и огромен брой българи са така пристрастени към тази страна, че могат да те набият, ако кажеш нещо лошо за нея, че даже и намекнеш, че Русия е империя на злото. Това е още една от многото необясними и абсурдни черти на българския характер, но както и да е.

Става дума за една информация, която беше оповестена през седмицата и която остана в сянката на другите страсти, занимаващи обществеността. В Америка съдът във Флорида се произнесъл с присъда спрямо компания за производство на тютюневи изделия. Обезщетението, което тази компания трябва да плати на вдовицата на един човек, починал от рак на белите дробове, е 23,6 милиарда (не милиона) долара. Историята е следната (доколкото успях да я чуя и запомня). Въпросният покойник пропушил на крехка възраст, на 13 години и пушел средно по три кутии на ден. Разболял се и на 36 години починал. Опечалената му съпруга бързо се свързала от загубата и бодро повела война против компанията-производител на цигари за обезщетение. Мотивът ѝ бил, че въпросната компания не е обяснявала достатъчно добре опасността от тютюнопушенето и поради това нейният съпруг не е съзнавал колко голяма вреда си причинява, когато пуши. Не знам как се е развило делото, но не е трудно да си го представим. Имало е там глутница ловки и хитри адвокати, които са събрали вода от девет дерета, за да докажат вината на компанията, имало е много заседания на съда с всякакви представления, речи, сълзи, снимки, лекарски заключения, статистики, изследвания и прочие. Похарчени са купища пари за цялата тая дейност, похабени са били много нерви, страсти, журналисти са изписали тонове мастило в отразяване на целия цирк. Вероятно скоро Джон Гришъм ще напише един покъртителен роман въз основа на тази история, който ще обиколи целия свят и всички ще разберат какви убийци са тия производители на цигари и колко е хубаво, че са ги заклали така здраво. След произнасянето на присъдата е имало викове на радост и негодувание, опечалената вдовица се е почувствала малко по-добре и е направила трогателни изявления пред медиите. Сигурно няма да пропусне да издигне един разкошен паметник на своя покоен съпруг с цигара в уста. Америка е останала доволна, че има справедливост в тази страна и че всеки трябва да се бори за правото си.

Само че тази история ни кара да си зададем няколко много прости и естествени въпроса. Първият е докъде ще стигнем, ако всеки започне да съди всеки за всяка негова вина или грешка? И друг: този пушач нима е бил толкова тъп, че да не знае, че пушенето е вредно? Нещо, което и малките деца го знаят и което се тръби отвсякъде, така че чак е станало досадно. И трети: защо съдът е решил да наложи такава абсурдна сума на виновниците? Сметнал е, че въпросният пушач би могъл да стане такъв велик бизнесмен, че да спечели със сигурност точно 24 милиарда долара в следващите си години, но пушенето му е попречило да изпълни своята цел?

Това не е единичен случай. Имало е много подобни дела, завършили с налагане на невероятно грамадни парични наказания за онези, които са били осъдени като виновници. Някаква мания за съдене е обладала Америка и други страни, които смятаме за връх на човешкото развитие, за крепости на демокрацията и човешките права. Преди време съобщиха за някакъв румънец, който решил да съди Бога, че не си изпълнява обещанията; и понеже Бог не е физическо или юридическо лице и не се вписва в законните понятия, той насочил удара си срещу православната църквата като официалният представител на Бога в Румъния. Да се смее ли човек, да плаче ли...

В тези богати и високо развити страни наистина се случва някакъв абсурд. Лично аз бях свидетел на един такъв – не е нещо, което съм чул от някого, който преувеличава нещата или си измисля небивалици. По време на престоя ми в Канада дъщеря ми купи пакет с три замразени пици от един супермаркет. Опекохме едната, другите две си останаха във фризера. След известно време се обадили на дъщеря ми по телефона и я уведомили, че може да отиде в магазина и да върне пиците, а ако те вече не съществуват, да си вземе нови три безплатно или да си получи обратно парите. Каква беше причината? На опаковката има списък със съставките в пицата и забравили да напишат, че имало горчица. Това би могло да послужи като основание някой, който има алергия, да съди производителя и да го осурвакат с някой и друг милиард. Някой може да съзре в това грижа за клиента и съвършенство на отношенията, но аз като чедо на едно по-друго племе, което не е свикнало с такива изтънчености, виждам някакъв абсурд. Докъде ще стигнем така? Мога да си представя как служителите в този магазин са издирвали дни наред по касовите бележки кой си е купил тези пици, че да се обаждат на всеки лично, като им издирват телефоните... И кой печели от това? Със сигурност не са клиентите, защото магазините трябва да поддържат една по-многобройна администрация, което се отразява на цените и ето, че пак клиентът губи.

На фона на тези шантави истории препоръката на Господ Исус „Не съдете” звучи скандално. Как така да не съдим? Как ще позволяваме на някого да ни заблуждава, граби, лъже и прочие? Та нали съдебната система е една от основните опори на държавността?

Решението на човека да съди някого говори, че той вярва в силата и непогрешимостта на човешкото правосъдие и не вярва във възможностите да се разбере с този, с когото е в конфликт, по някакъв друг начин. То говори, че другият ти е враг, с когото няма как да си разрешиш спора и разчиташ единствено на принудата. Само съдът може да ти помогне.

Наистина ли е непогрешимо човешкото правосъдие? Определено не е. Напротив, човешкото правосъдие е изключително ограничено. Кой може да възстанови събитията така, че да се знае със сигурност какво е станало и кой каква вина има? Кой е този съдия или заседател, който ще успее така да различи нещата, че да се стигне до самата истина? Съдебната практика изобилства с примери за грешно правосъдие. Много хора са лежали в затвора дълго време, преди да стане явно, че са невинни. Други пък са виновни, но са на свобода, защото вината им не е доказана. Поставянето на човека пред принуда го кара да се крие, да лъже, да подвежда. Притиснат до стената, той няма друг избор. Насилието го е принудило да отговори с насилие. Да не говорим за това, че в повечето страни корупцията е масова и е много лесно да си купиш благоприятна присъда. Знаем в нашата страна колко хора, чието място е в затвора, се разхождат на свобода и не само това, но и са снабдени с голяма власт.

И наистина ли няма друг начин за разрешаване на спорове? Нима между нас са издигнати толкова високи стени, че не можем да си говорим като хора, не можем да се разберем за елементарни неща и всичко трябва да се решава с принуда? Съдът ли е единственото място, където хората могат да решат кой е прав и кой не?

Ап. Павел е удивен, че между християните в Коринт са се появили дразги и те тичат в градското съдилище да търсят справедливост, вместо сами да разрешат проблема. Как може християни да не могат да се разберат, без да прибегват до съда? Самите християни са определени от Бога за съдии на света (1Кор.6:2), защото те са хора, които познават Божиите закони и знаят кой къде е сгрешил. Те ще съдят даже ангели. Тяхната просветеност е причина те да живеят в мир и да не стигат до ситуации, в които не могат да се разберат взаимно.

Решението да съдим някого е като обявяване на война. Ние се предаваме пред убеждението, че сами не можем да се разберем с този човек и само съдът може да изясни кой е прав. И започва търсене на доказателства, свидетели, ровене из миналото – едно уморително занимание, изпълнено с тъга и всякакви негативни чувства. Най-лошото е, че човешкото правосъдие не е съвършено и може да сгреша, че в много случаи е корумпирано. Веднъж тръгнали по пътя на съденето, няма връщане назад. Има затъване във все по-дълбока вражда и непримиримост.

Господ Исус не ни забранява да съдим – можем да съдим, но тогава и нас ще ни съдят. Неговото съображение е чисто практично. Ако не искаме да бъдем съдени, не бива да съдим. Никой не обича да бъде съден, и с основание. Мъчително е да те разкарват по съдилища, да ти се бъркат в душата, да ти разнищват живота, да ти бъркат с мръсни ръце из тайните. Дори и накрая да те признаят за невинен, никой няма да ти компенсира понесените страдания. Е, щом не искаш това за себе си, не го сервирай на някой друг.

Християнската етика препоръчва решаване на недоразумения и спорове по друг начин – с отстъпване. „Защо по-добре не оставате онеправдани? Защо по-добре да не бъдете ограбени?“ (1Кор.6:7) – пита ап. Павел. Звучи ужасно и възмутително и всеки би възразил: „Какво, да позволяваме да ни тъпчат ли? Такова ли овчедушие трябва да проявяваме, само защото сме християни?“ Не това е смисълът на думите на апостола. 1. Преди всичко християните трябва да се пазят да нямат врагове. Да не влизат в такива сложни комбинации, че някой да се почувства застрашен от тях, ощетен, обиден и прочие. Като хора, които са духовно просветени, ние трябва много прецизно да избягваме конфликти и усетим ли, че влизаме такива, веднага да правим нужното, за да излезем. Ясните отношения, почтеността, честността са гаранции, че никого няма да ошетим и оттам няма да си спечелим врагове. Да, има злонамерени хора, които ще ни намразят, колкото и добре да се държим, и то само защото се дразнят от светлината, защото искат всички да са мошеници и лъжци, иначе им става скучно. Християните винаги са трън в очите на плътските човеци, които гледат да им причиняват колкото може по-големи проблеми. Но това не може да се предотврати. Онова, което можем да направим, е да не им даваме никакъв повод да се хващат за нещо и всичките им обвинения да останат безпочвени. 2. Практиката е доказала, че насилието ражда насилие и единствено любовта, отстъпването, прошката, разбирането могат да разчупят омагьосания кръг на враждата. Всеки, който се почувства нападнат, инстинктивно се отбранява и се започва една ескалация на военните действия; всеки може да извади някакво оръжие и да го вкара в действие, като краят на цялата история е неизвестен. Никой не може да победи, или ако победи, е толкова изтощен, че няма сила дори да се зарадва. За какво е било всичко? Да, прибегването до правосъдието не е насилие в основния смисъл на думата – ти не отиваш да се биеш с противника си, а използваш цивилизовани средства. Но то пак е насилие, защото някой друг принуждава противника да ти даде пожеланото. Господ Исус казва: „На този, който би поискал да се съди с теб и да ти вземе ризата, остави му и горната си дреха“ (Матей 5:40). Чел съм тези думи хиляди пъти, но не съм обръщал внимание, че в случая става дума за човек, който иска да ти вземе ризата чрез съд, а не като те набие и ти я свали насила от гърба.

Той като е толкова безмилостен, ще намери начин да убеди съда, че твоята риза е негова. Реакцията на това законно ограбване е не с обжалване и търсене на някакви други юридически средства, а даване и на това, което не ти е поискано. Така твоят противник ще се откаже от войнствените си чувства и ще разбере, че историята е към своя край. Може би ще проговори човешкото в него и ще се помирилите. И християнският стил на поведение ще свърши по-добра работа от всеки съд.

Сам Господ Исус казва: „Не дойдох да съдя света, но да спася света” (Йоан 12:47). Той не заслужаваше ни най-малко присъдата на света, но я прие, защото целта Му не беше да си търси правото и да не позволява на негодниците да си играят с Него, а да спасява. Целта на живота на вярващия човек не е да показва на другите колко ги превъзхожда, а да се смирява и да прави всичко възможно за тяхното спасение. Ако това не ни харесва, можем да си изберем някоя друга религия, примерно исляма. Ако станем мюсюлмани, можем да съдим колкото искаме и да се бием колкото ни харесва. Аллах ще бъде много щастлив – той обича такива яки момчета, които на никого не се дават. Обича хората да мразят и да режат глави.

Библията ни казва даже нещо още по-странно: „Даже аз не съдя сам себе си” (1Кор.4:3). Ние имаме навика да се съдим сами и да си издаваме присъди, макар и главно да правим това вътре в себе си и да не го оповестяваме пред другите – пазим си авторитета. Съденето на себе си се счита за много високо морално действие и много строго отношение към собствената личност. Но този съд не е много добър. Той често се превръща в самобичуване, в безкрайни упреци към себе си за едно или друго, в събаряне на самочувствието, в комплекс за малоценност. Едно е да гледаш критично а своето поведение и да си правиш изводи как можеш да се поправиш, друго е да си мачкаш самочувствието. Така се стига до опасно раздвоение на личността. Нашият Господ държи да бъдем чувствителни към грешките си, но не и с цената на болнаво виране в себе си и откриване и на такива пороци, каквито нямаме.

Съдебната дейност Божие царство е в ръцете единствено на Върховния Съдия. Той знае как да съди, за да се разбере коя е истината. Той знае как да наложи наказание, което ще съдейства за поправление, а не за унищожаване на всичко добро в нас. Той знае как да оправдае, за да бъде съвестта на човека очистена и той да застане на мястото, което му се полага като служител на живия Бог. Голямо изкушение е да съдиш, още повече, че има наоколо достатъчно неща за съдене и хората вършат всякакви злини. Но силата на духовния човек се проявява именно пред лицето на големите изкушения. Малките всеки може да ги преодолее.